

DOI <https://doi.org/10.32837/app.v63i0.23>
УДК 378+655.411

Зубченко Н. І.* (НУ «ОЮА»)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5211-7716>

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ВИДАВЦЯ – СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ?

INTEGRITY OF SCIENTIFIC JOURNALS AS A COMPONENT OF ACADEMIC INTEGRITY?

***Nadiia Zubchenko** – PhD in Law, Deputy Director of Scientific Library, National University “Odessa Law Academy” (23, Fontanska Doroha St., Odesa, Ukraine).

Abstract

Is it worth talking about academic integrity, when a modern researcher at each step encounters such phenomena as violation of author’s rights, as predatory publishers, as fake scientific journals? Turning to the issue of copyright and integrity, we should mention publishers. “Predatory publishers”, “Beall’s list” – everyone has heard about it, someone have faced. The algorithms of the activity of these publishing houses are very similar to fraudulent manipulations: “predator” in every way trying to lure as many researchers as possible and obtain the maximum benefit (material in particular). “Predators” often operate in two ways: – copyright infringement (publication in “non-impactful” or unofficial publications, including scholars in editorial boards without their permission, reprints of publications without the permission of authors and other publishers, etc.); – fraudulent practice (reprint of publications without the consent of the right holder, the use of titles of known editions, their ISSN, substitution of the impact factor, source data of the publication for misleading, manipulations with personal data). So, is it not necessary to put into circulation the notion of “editor’s integrity”? In addition, the reputation of the publisher is easy to verify: it is enough to check the data on the site of the publication with the data of scientometric tools of free access (Scopus Metrics, Master Journal List Clarivate Analytics, Beall’s list, MIAR etc.). In addition, with regard to university science, information about the activities of “predators”, training for increasing information literacy and content verification skills and publication information should be introduced. The efforts of scientists to get publications in leading publications “here and now” break down on the

rocks of reality: most researchers were not ready to wait a considerable time for review and publication, they prefer the speed of publication, but not quality, paid publication in the "predator" than free in the leading journal, violation of their copyright, than reasonable compliance.

Keywords: *academic integrity, fraudulent practice in publishing, academic publishing, predatory publishers, publisher's integrity.*

Постановка проблеми. Виклики сучасної наукової діяльності потребують від вченого значних зусиль із підтримання позитивного іміджу. Основним фактором іміджу науковця є його публікаційна активність, яка, на наш погляд, включає низку елементів: академічну доброчесність, певну періодичність виходу наукових праць, виявлення актуальних та нагальних проблем дослідження, а також популяризацію власних досліджень у національному та міжнародному контексті. Ситуація, що склалася із вимогами до присвоєння вчених звань, призвела до численних дискусій, неординарних випадків порушення авторських прав та актуалізації питань академічної доброчесності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика академічної доброчесності проявляється у багатьох сферах дослідження, проте особливу актуальність має для гуманітарних наук, у тому числі, юриспруденції. Проте у контексті доброчесності видавця або видання проблематика отримувала висвітлення лише з точки зору дослідження феномену фейкових («псевдонаукових») – (див. Назаровець С. А., Назаровець М. А., 2017)).

Метою статті є попереднє визначення меж перетину академічної доброчесності та доброчесності видавців.

Виклад основного матеріалу. Чи варто говорити про академічну доброчесність, коли сучасний дослідник на кожному кроці стикається із такими явищами, як порушення прав автора, як «хижацькі видавці», як, нарешті, фейкові наукові журнали? Недоброчесність може мати безліч проявів і варіацій, до того ж, це властивість не лише особи дослідника, а й деяких інших суб'єктів наукового процесу.

Процесу публікації передуює складний процес підготовки дослідження. У природничих науках – підрахунки, експерименти, у гуманітарних – дослідження джерел, формування в першу чергу текстової частини дослідження. Принципи академічної доброчесності закликають автора до дотримання етичних норм, до підтримання рівня репутації. Звичний «радянський» спосіб наукового життя

передбачав, що вчений публікує результати своїх досліджень у вітчизняному журналі, і це стосувалося усіх сфер науки. Після розпаду СРСР шляхи природничої та гуманітарної сфер дещо розійшлися: «природничники» від самого початку змогли вивести вітчизняні журнали на міжнародний рівень, а гуманітаристика відійшла на другий план. В результаті цього варто казати про зниження загального рівня інформаційної грамотності, в тому числі наукової – велика кількість представників гуманітарної науки просто не усвідомлює іншого способу оприлюднення досліджень, аніж вітчизняні видання, мотивуючи це тим, що «наше українське буття мало кого цікавить».

Вивчення численних праць юридичної спрямованості дозволяє виокремити низку недоліків таких наукових публікацій:

- неточне формулювання мети та завдань дослідження, невідповідність їх заявленій тематиці;
- зловживання цитуванням, відсутність власних висновків та узагальнень;
- використання застарілої, неактуальної теоретичної літератури;
- використання обмеженої методології дослідження;
- мовні недоліки (лексичні, граматичні, орфографічні, стилістичні, надмірне вживання неологізмів, архаїзмів тощо);
- надмірне дослівне цитування нормативних джерел;
- надмірна кількість запозичень як прояв наукової недоброчесності.

У січні 2019 року DOAJ (Directory of Open Access Journals) було проведено опитування видавців щодо переваг індексування у світових базах даних цитувань та якості публікацій. 86% респондентів відповіли, що в їх країнах не має значення якість публікації, а має значення лише видання, у якому стаття опублікована (DOAJ, 2019). Таким чином, нівелюється якість публікацій на догоду кількості та зниженню якості видань.

Звертаючись до проблематики визначення «хижацьких видавців» та «хижацьких видань», варто звернути увагу на те, що зазвичай вони функціонують як веб-сайти, які позиціонують себе науковими журналами, не будучи такими. При цьому редактори наукових журналів часто не обізнані про існування фейків та шахрайських практик у питаннях видавничої діяльності або рецензування статей (Matias-Guiu J., Garcia-Ramos R., 2011). Рецензування наукових статей зазвичай є гарантією якості публікації, оскільки незалежні рецензенти перевіряють та виявляють слабкі місця і можливі запозичення.

Це дозволяє авторам максимально вдосконалити свою публікацію, а редакторам – обрати для публікації найцінніші матеріали.

Розвиток цифрової видавничої діяльності суттєво знизив вартість створення, діяльності та поширення наукових видань. Це надало імпульсу для утворення глобальних ініціатив «відкритого доступу» і забезпечення безперешкодного та постійного доступу до наукових публікацій в Інтернеті (Назаровець, 2017). Проте, на противагу очевидним позитивним моментам розвитку наукової комунікації, цифрова видавнича діяльність дозволила вийти на «ринку» недоброчесним видавцям та шахраям.

Необхідність публікувати результати досліджень штовхає вчених до пошуку нових видань, і часто саме цим користуються недоброчесні видавці: вони обіцяють швидку публікацію, але належного рецензування не відбувається, статті не проходять стадію редагування і можуть взагалі суперечити не тільки загальноновизнаним фактам, але і здоровому глузду.

Алгоритми діяльності «хижаків» дуже нагадують шахрайські маніпуляції: дослідника усіляким чином намагаються «заманити» і отримати максимальну користь (матеріальну зокрема). «Хижацькі видавці» найчастіше діють двома способами:

- порушення авторських прав (публікація у «невпливових» виданнях або таких, що видаються неофіційно, включення науковців до редакційних колегій без їх дозволу чи відома, передрук публікацій без дозволу авторів та інших видавців тощо);
- шахрайська практика (передрук публікацій без згоди правовласника, використання найменувань відомих видань, їх ISSN, підміна імпаکت-фактору, вихідних даних видання з метою введення в оману, маніпуляції з персональними даними).

Таким чином, чи не варто вводити в обіг ще й поняття «добročесність видавця»? Чи не може поняття «добročесність видавця» становити собою компонент академічної добročесності? Відповідь на це запитання частково була отримана під час проведеного у січнілютому 2019 року опитування щодо обізнаності з питань академічної добročесності у академічних колах України.

Відповідаючи на питання щодо визначення складових академічної добročесності, більшість опитаних відповіла, що такими вважає: самостійність та достовірність дослідження, належні цитування, недопущення плагіату (77,1%). А 48,6% опитаних обрали додатково варіант із включенням до компонентів видавничої етики (недопущення

плагіату до видання з боку видавця, уникнення порушення авторських та суміжних прав, сталий порядок видання академічних текстів тощо). Варто зазначити, що по одному опитаному вважають, що академічна доброчесність є химерою або не має місця у сучасному суспільстві (див. Діаграма 1).

Діаграма 1

1 – етичні принципи наукових досліджень, яких обов’язково треба дотримуватися

2 – правові та етичні приписи провадження наукової та освітньої діяльності

3 – самостійність та достовірність дослідження, належні цитування, недопущення плагіату

4 – недопущення плагіату

5 – видавнича етика (недопущення плагіату до видання з боку видавця, уникнення порушення авторських та суміжних прав, сталий порядок видання академічних текстів тощо)

6 – академічна доброчесність – це химера, якої насправді не існує

7 – академічна доброчесність не має місця в нашому суспільстві

8 – інше

На запитання «чи припускаєте Ви необхідність впровадження поняття «добročесність видавця» (недопущення видання плагіату, недопущення порушення авторських прав, недопущення обфудок з персональними даними тощо)?» більшість (80%) відповіла, що у такому формулювання поняття має право на існування (див. Діаграма 2).

Діаграма 2

- 1 – так
- 2 – ні
- 3 – інше

Відповідаючи на питання щодо значення репутації видавця під час обрання видання для публікації, більшість вчених зазначила, що перевіряють інформацію за допомогою відкритих джерел (80%) або за відгуками колег (див. Діаграма 3). Дійсно, репутацію видавця досить легко перевірити за відкритими джерелами: достатньо звірити дані про сайт видання із даними наукометричних інструментів вільного доступу (Scopus Metrics, Master Journal List Clarivate Analytics, ISSN, Beall’s list, Cabell’s list, MIAR тощо).

Діаграма 3

- 1 – Так, перевіряю за відгуками колег
- 2 – Так, перевіряю відомості про видавця у відкритих джерелах
- 3 – Ні, головне – публікація, бажано закордонна
- 4 – інше

Намагання вітчизняних вчених до отримання публікацій у провідних виданнях «тут і зараз» розбиваються об скелі реальності: більшість дослідників виявилися не готові чекати значний час на рецензування та публікацію, вони віддають перевагу швидкості публікації, але не якості, платній публікації у «хижака», ніж безкоштовній у провідному виданні, порушенню їх авторських прав, ніж розумному дотриманню. Це призводить до ситуації, коли автор отримує фейковий номер журналу, який може мати таке ж найменування (або з незначними змінами), як і провідний, мати схожий номер випуску, містити велику кількість сумнівної якості дослідження із фактичними та граматичними помилками; до того ж, автор платить за таку публікацію чималу суму.

Висновки. На питання щодо академічної доброчесності не може бути однозначної відповіді, як і щодо її складових. Так, можливо має сенс казати про необхідність підвищення якості освіти, якості публікацій, якості досліджень, але чи може бути показником висо-

кої якості результат дослідження, який оприлюднено у виданні, що відрізняється недоброчесними практиками? Із впевненістю можна стверджувати: ні. Тому і видається нагальною проблематика визначення «доброчесності видавця», оскільки від неї залежить, врешті-решт, наскільки гідно буде представлено результат дослідження.

Література:

Назаровець, С. А., & Назаровець, М. А. (2017). Небезпека поширення псевдонаукових видань для розвитку науки в Україні. *Вісник Одеського Національного Університету. Серія : Бібліотекознавство, Бібліографознавство, Книгознавство*, 22(1), 163–174.

Large Scale Publisher Survey Reveals Global Trends in Open Access Publishing. (2019). <<https://blog.doaj.org/2019/01/09/large-scale-publisher-survey-reveals-global-trends-in-open-access-publishing/>>

Matías-Guiu, J., & García-Ramos, R. (2011). Editorial bias in scientific publications. *Neurologia*, 26(1), 1–5. <<https://doi.org/10.1016/j.nrl.2010.11.001>>

References:

Nazarovets, S. A., & Nazarovets, M. A. (2017). Nebezpeka poshy`rennya psevdonaukovy`x vy`dan` dlya rozvy`tku nauky` v Ukrayini [The danger of spreading pseudoscientific journals for the development of science in Ukraine]. *Visnyk Odes'koho Natsional'noho Universytetu. Seriya : Bibliotekoznavstvo, Bibliografoznnavstvo, Knyhoznnavstvo* [Bulletin of the Odessa National University. Series: Library Science, Bibliography, Book Research], 22 (1), 163–174. [in Ukrainian].

Large Scale Publisher Survey Reveals Global Trends in Open Access Publishing. (2019). <<https://blog.doaj.org/2019/01/09/large-scale-publisher-survey-reveals-global-trends-in-open-access-publishing/>>

Matías-Guiu, J., & García-Ramos, R. (2011). Editorial bias in scientific publications. *Neurologia*, 26(1), 1–5. <<https://doi.org/10.1016/j.nrl.2010.11.001>>

Анотація

Зубченко Н. І. Доброчесність видавця – складова академічної доброчесності? – Стаття.

Звертаючись до визначення академічної доброчесності, варто приділити увагу доброчесності видавця. У статті розглянуто проблематика визначення місця доброчесності видавця у системі складових академічної

доброчесності. Визначено основні форми недоброчесності видавців та алгоритми їх шахрайських практик. Наведено результати опитування дослідників щодо необхідності впровадження поняття «доброчесність видавця», складових академічної доброчесності та шляхів перевірки репутації видавця під час обрання видання для публікації результатів дослідження.

Ключові слова: академічна доброчесність, шахрайська практика у видавничій діяльності, наукове видавництво, хижачькі видавці, доброчесність видавця.